

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Niende Afdeling)

2. juli 2026 *

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 93/13/EØF – artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1 – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – virkningerne af, at et vilkår findes urimeligt – annulation af aftalen – søgsmål om tilbagebetaling anlagt af den erhvervsdrivende – forældelsesfrist for den erhvervsdrivendes søgsmål – begyndelsestidspunkt – ækvivalensprincippet – effektivitetsprincippet – retssikkerhedsprincippet – proportionalitetsprincippet – ret til en effektiv domstolsbeskyttelse – ugrundet berigelse«

I de forenede sager C-261/25 [Ścierbek] ⁱ og C-262/25 [Drózdzik] ⁱ,

angående anmodninger om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Sąd Okręgowy w Warszawie (den regionale domstol i Warszawa, Polen) ved afgørelser af henholdsvis den 3. og den 7. april 2025, indgået til Domstolen den 7. april 2025, i sagerne

Bank BPH S.A.

mod

AS,

NS (C-261/25),

og

Raiffeisen Bank International AG

mod

MZ (C-262/25),

har

DOMSTOLEN (Niende Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, M. Condisanzi, og dommerne R. Frenco (refererende dommer) og A. Kornezov,

* Processprog: polsk.

ⁱ De foreliggende sagers navne er vedtagne navne. De svarer ikke til navnene på parterne i sagerne.

generaladvokat: R. Norkus,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Bank BPH S.A. ved radca prawny A. Cudna-Wagner og advokat B. Miąskiewicz,
- Raiffeisen Bank International AG ved radca prawny M. Bakula og advokat Ł. Hejmej,
- AS og NS ved radca prawny M. Korpalski,
- MZ ved advokaci W. Budzewski og M. Chęcińska,
- den polske regering ved B. Majczyna og D. Lutostańska, som befuldmægtigede,
- Europa-Kommissionen ved M. Brauhoff og P. Kienapfel, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningerne om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29), artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«), effektivitetsprincippet, ækvivalensprincippet, proportionalitetsprincippet, retssikkerhedsprincippet og retten til søgsmålsadgang.
- 2 Disse anmodninger er blevet indgivet i forbindelse med tvister mellem banker og forbrugere, nemlig, i sag C-261/25, Bank BPH S.A. på den ene side og AS og NS på den anden side og, i sag C-262/25, Raiffeisen Bank International AG (herefter »Raiffeisen Bank«) på den ene side og MZ på den anden side vedrørende tilbagebetaling af ydelser, som disse banker uberettiget har leveret til disse forbrugere i henhold til aftaler om lån mod pant i fast ejendom, der er erklæret ugyldige som følge af urimelige kontraktvilkår heri.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 bestemmer følgende:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at

aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

- 4 Dette direktivs artikel 7, stk. 1, fastsætter følgende:

»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

Polsk ret

Den civile lovbog

- 5 Artikel 118 i ustawa – Kodeks cywilny (lov om den civile lovbog) af 23. april 1964 (Dz. U. af 1964, nr. 16, pos. 93) i den affattelse, der finder anvendelse på tvisterne i hovedsagerne (herefter »den civile lovbog«), bestemmer følgende:

»Medmindre andet er fastsat i en særlig bestemmelse, er forældelsesfristen seks år og for krav om periodiske ydelser og krav i forbindelse med drift af virksomhed tre år. Forældelsesfristens udløb er dog på den sidste dag i kalenderåret, medmindre forældelsesfristen er mindre end to år.«

- 6 Den civile lovbogs artikel 405 har følgende ordlyd:

»Den, der uden retsgrundlag har opnået en materiel fordel på bekostning af en anden person, er forpligtet til at tilbagegive ydelsen in natura og, hvis det ikke er muligt, at tilbagebetale et beløb svarende til dens værdi.«

- 7 Denne lovbogs artikel 410, stk. 1 og 2, fastsætter følgende:

»1. Bestemmelserne i de foregående artikler finder bl.a. anvendelse på uberettiget opfyldelse.

2. Opfyldelse er uberettiget, såfremt den person, der foretog den, ikke på nogen måde var forpligtet eller ikke var forpligtet i forhold til den person, som vedkommende foretog opfyldelsen til, eller såfremt grundlaget for opfyldelsen er bortfaldet, eller såfremt det tilsigtede formål med opfyldelsen ikke var blevet opnået, eller såfremt den retsakt, som forpligtelsen til at foretage opfyldelsen var baseret på, var ugyldig og ikke er blevet gyldig, siden opfyldelsen fandt sted.«

Lov om den civile retspleje

- 8 Artikel 203, stk. 4, i ustawa Kodeks postępowania cywilnego (lov om den civile retspleje) af 17. november 1964 (Dz. U. af 1964, nr. 43, pos. 296) i den affattelse, der finder anvendelse på tvisterne i hovedsagerne (herefter »den civile retsplejelov«), fastsætter følgende:

»Retten kan kun afvise en hævelse af sagen eller et frafald eller en begrænsning af et krav, hvis det fremgår af de faktiske omstændigheder i sagen, at disse handlinger er i strid med loven eller princippet om social samhørighed eller har til formål at omgå loven.«

Twisterne i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

Sag C-261/25

- 9 Den 12. maj 2008 indgik AS og NS med GE Money Bank S.A., Bank BPH's forgænger, en aftale om lån mod pant i fast ejendom med en løbetid på 360 måneder i schweiziske franc (CHF), i henhold til hvilken de modtog et beløb på 460 000 polske złoty (PLN) (ca. 109 000 EUR).
- 10 Den 27. august 2019 indgav AS og NS en klage til Bank BPH, hvori de gjorde gældende, at visse vilkår i denne aftale var urimelige. De præciserede i denne forbindelse, at ordlyden af disse vilkår var identisk med ordlyden af vilkår, der var opført i registret over ulovlige vilkår, som blev ført af Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (formanden for kontoret for konkurrence- og forbrugerbeskyttelse, Polen) (herefter »registret over ulovlige vilkår«).
- 11 Den 16. september 2019 anlagde de sag mod Bank BPH ved Sąd Okręgowy w Warszawie (den regionale domstol i Warszawa, Polen) med påstand om, at den nævnte aftale blev erklæret ugyldig, og om tilbagebetaling af de beløb, der var blevet betalt til opfyldelse af aftalen, med tillæg af morarenter, hvilke påstande blev taget til følge ved dom af 30. oktober 2023.
- 12 Den 1. december 2022 har Bank BPH anlagt sag mod AS og NS ved Sąd Okręgowy w Warszawie (den regionale domstol i Warszawa), som er den forelæggende ret, med påstand om, at disse forbrugere som følge af samme aftales ugyldighed tilpligtes at tilbagebetale banken et beløb på 460 000 PLN (ca. 109 000 EUR) med tillæg af morarenter som tilbagebetaling af hovedstolen af det lån, der var stillet til deres rådighed.
- 13 Som reaktion på dette søgsmål fra Bank BPH har AS og NS gjort gældende, at det krav, som banken har påberåbt sig, er forældet. De har anført, at den forældelsesfrist på tre år, der følger af den civile lovbogs artikel 118, skal beregnes fra den 21. maj 2008, som er den dato, hvor de modtog den lånte kapital i henhold til den aftale, der var indgået med denne bank, eller subsidiært fra den 16. april 2014, som er den dato, hvor vilkår, hvis ordlyd er identisk med dem, der er indeholdt i denne aftale, blev opført i registret over ulovlige vilkår.
- 14 Den forelæggende ret har anført, at ugyldigheden af den aftale, som AN og NS har indgået med Bank BPH, har til følge, at hver part i overensstemmelse med den civile lovbogs artikel 405, sammenholdt med dennes artikel 410, stk. 1, skal tilbagelevere alle de ydelser, der er leveret i henhold til denne aftale, til den anden part.
- 15 Ifølge den forelæggende ret er der ingen tvivl om, at det af Bank BPH hævdede krav svarende til størrelsen af den lånte kapital med tillæg af lovbestemte morarenter fra tidspunktet for betalingsanmodningen foreligger.
- 16 Den nævnte ret har imidlertid anført, at såfremt Bank BPH's krav måtte anses for at være forældet, skal den afvise bankens påstande.
- 17 Den forelæggende ret har fremhævet, at fastlæggelsen af begyndelsestidspunktet for den forældelsesfrist, der finder anvendelse på erhvervsdrivendes krav, derfor er afgørende for at afgøre tvisten i hovedsagen.

- 18 I denne forbindelse er den forelæggende ret af den opfattelse, at det følger af dom af 14. december 2023, Getin Noble Bank (Forældelsesfrist for krav om tilbagebetaling) (C-28/22, EU:C:2023:992, præmis 69-75), at direktiv 93/13 er til hinder for, at forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes krav om tilbagebetaling af en uberettiget ydelse, der er leveret i forbindelse med opfyldelsen af en ugyldig aftale, begynder at løbe fra det tidspunkt, hvor den dom, der fastslår denne aftales ugyldighed, bliver endelig. Den forelæggende ret har udledt heraf, at det for at efterkomme dette direktiv er nødvendigt at anvende et tidligere tidspunkt.
- 19 I denne henseende har den forelæggende ret henvist til tre muligheder, nemlig først den dato, hvor den erhvervsdrivende har stillet den lånte kapital til rådighed for forbrugeren, herefter den dato, hvor vilkår svarende til dem, som ugyldigheden af den aftale, der er indgået mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende, følger af, er blevet opført i registret over ulovlige vilkår, eller endelig den dato, hvor forbrugeren for første gang har anfægtet den bindende karakter af et eller flere vilkår i denne aftale over for den erhvervsdrivende.
- 20 Hvad for det første angår datoen for tilrådighedsstillelse af den lånte kapital har den forelæggende ret forklaret, at det i polsk retspraksis vedrørende krav om tilbagebetaling af uberettigede ydelser, der er leveret i forbindelse med opfyldelsen af ugyldige aftaler, ganske vist er lagt til grund, at forældelsesfristen for søgsmål med påstand om tilbagebetaling af uberettiget udbetalte beløb i de fleste tilfælde begynder at løbe den dag, hvor ydelsen er blevet udført.
- 21 En sådan løsning er imidlertid ikke hensigtsmæssig for så vidt angår anmodninger om tilbagebetaling af uberettiget udbetalte ydelser, der er leveret i henhold til aftaler, der er erklæret ugyldige med den begrundelse, at de indeholder urimelige kontraktvilkår. Den erhvervsdrivende har hvad navnlig angår en aftale om lån mod pant i fast ejendom ingen grund til at betvivle dens gyldighed, så længe låntageren betaler afdragene, hvilket kan vare mange år.
- 22 Idet den forelæggende ret har anført, at den erhvervsdrivendes krav således kan forældes, endog før den erhvervsdrivende har kunnet erkende, at den pågældende havde et sådant krav, er denne ret desuden i tvivl om, hvorvidt den første overvejede mulighed er i overensstemmelse med retten til en effektiv domstolsbeskyttelse, der er sikret ved chartrets artikel 47, og med proportionalitetsprincippet.
- 23 For det andet har den forelæggende ret anført, at den løsning, hvor datoen for opførelsen af de omhandlede urimelige kontraktvilkår i registret over ulovlige vilkår anvendes som begyndelsestidspunkt for forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes krav, bl.a. kan støttes på dom af 18. januar 2024, Getin Noble Bank m.fl. (Ex officio-prøvelse af kontraktvilkårs urimelige karakter) (C-531/22, EU:C:2024:58, præmis 78), hvorefter det følger, at en sådan opførelse bevirker, at disse vilkår kan anses for urimelige i enhver sag, der involverer en forbruger.
- 24 Denne opførelse betyder imidlertid ikke automatisk, at en aftale, der indeholder de nævnte vilkår, er ugyldig i sin helhed. Denne aftales ugyldighed med den begrundelse, at den ikke kan opretholdes uden disse samme vilkår, skal nemlig fastslås af en retsinstans.
- 25 For det tredje er den forelæggende ret af den opfattelse, at den løsning, der består i at anvende den dato, hvor forbrugeren for første gang har anfægtet den bindende karakter af et eller flere vilkår i en aftale, som den pågældende har indgået, over for den erhvervsdrivende, som begyndelsestidspunkt for forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes krav, udgør en rimelig løsning.

- 26 Denne ret har i denne henseende præciseret, at denne anfægtelse, som bevirker, at forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes krav begynder at løbe, ikke nødvendigvis skal have form af et søgsmål. En reklamation eller betalingsanmodning rettet til den erhvervsdrivende er nemlig tilstrækkelig til at tilskynde denne erhvervsdrivende til at efterprøve, om den aftale, der er indgået med denne forbruger, faktisk indeholder urimelige vilkår, der kan medføre aftalens ugyldighed.
- 27 Fra datoen for en sådan anfægtelse har den erhvervsdrivende tre år til at analysere kontraktforholdet og eventuelt beslutte at anmode om betaling af sit krav over for forbrugeren eller indgå et forlig med denne med fastlæggelse af, hvad der skal ske med de gensidige krav.
- 28 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at denne løsning er i overensstemmelse med ækvivalensprincippet, proportionalitetsprincippet og retssikkerhedsprincippet samt med retten til adgang til domstolsprøvelse, eftersom den, samtidig med at den beskytter forbrugers rettigheder, giver den erhvervsdrivende mulighed for effektivt at gøre sine egne rettigheder gældende.
- 29 På denne baggrund har Sąd Okręgowy w Warszawie (den regionale domstol i Warszawa) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »Skal artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i [direktiv 93/13], [chartrets] artikel 47 [...] samt effektivitetsprincippet, ækvivalensprincippet, proportionalitetsprincippet, retssikkerhedsprincippet og princippet om retten til en domstol fortolkes således, at disse bestemmelser [og disse principper] er til hinder for en retslig fortolkning af national ret, hvorefter den relevante forældelsesfrist for en erhvervsdrivendes krav mod en forbruger om tilbagebetaling af uberettigede ydelser, der er blevet [leveret] i henhold til en aftale, som er blevet ugyldig på grund af urimelige kontraktvilkår, begynder at løbe fra den dato, hvor forbrugeren anfægtede sin bindende aftale med banken?«

Sag C-262/25

- 30 Den 14. december 2006 indgik MZ med EFG Eurobank Ergasis S.A., Raiffeisen Banks forgænger, en aftale om lån mod pant i fast ejendom med en løbetid på 360 måneder i schweiziske franc (CHF), i henhold til hvilken MZ modtog et beløb på 149 369,29 PLN (ca. 35 325 EUR).
- 31 MZ og Raiffeisen Bank anlagde henholdsvis den 17. november 2020 og den 11. december 2023 søgsmål ved den forelæggende ret svarende til de i nærværende doms præmis 11 og 12 omhandlede søgsmål.
- 32 Som reaktion på Raiffeisen Banks søgsmål har MZ gjort gældende, at bankens krav af grunde, der i det væsentlige svarer til dem, der er anført i nærværende doms præmis 13, er forældet.
- 33 Ved dom af 20. juni 2024 tog den forelæggende ret, der traf afgørelse i det af MZ anlagte søgsmål, dennes påstande til følge.

- 34 Sąd Okręgowy w Warszawie (den regionale domstol i Warszawa) har med støtte i det væsentlige samme grunde som dem, der er anført i nærværende doms præmis 14-28, besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i [direktiv 93/13], [chartrets] artikel 47 [...] samt effektivitetsprincippet, ækvivalensprincippet, proportionalitetsprincippet, retssikkerhedsprincippet og princippet om retten til en domstol fortolkes således, at disse bestemmelser [og disse principper] er til hinder for en retslig fortolkning af national ret, hvorefter den relevante forældelsesfrist for en erhvervsdrivendes krav mod en forbruger om tilbagebetaling af uberettigede ydelser, der er blevet [leveret] i henhold til en aftale, som er blevet ugyldig på grund af urimelige kontraktvilkår, begynder at løbe fra den dato, hvor forbrugeren anfægtede sin bindende aftale med banken?«

Sagens behandling ved Domstolen

- 35 Ved afgørelse truffet af Domstolens præsident den 22. maj 2025 er sagerne C-259/25 – C-262/25 blevet forenet med henblik på retsforhandlingernes skriftlige og mundtlige del samt dommen.
- 36 Som følge af tilbagetrækningen af de anmodninger om præjudiciel afgørelse, som lå til grund for sagerne C-259/25 og C-260/25, blev disse sager adskilt fra de øvrige sager og slettet af Domstolens register ved kendelse afsagt af Domstolens præsident den 11. august 2025, Juminek (C-259/25, EU:C:2025:722), og den 3. september 2025, Olteski (C-260/25, EU:C:2025:721).

Spørgsmålet, om det er ufornuddent at træffe afgørelse i sag C-262/25

- 37 Det følger af fast retspraksis, at proceduren efter artikel 267 TEUF er et middel til samarbejde mellem Domstolen og de nationale retter, som giver Domstolen mulighed for at forsyne de nationale retter med de elementer vedrørende fortolkningen af EU-retten, som er nødvendige for, at de kan afgøre de for dem verserende tvister (jf. kendelse af 26.1.1990, Falciola, C-286/88, EU:C:1990:33, præmis 7, og dom af 29.7.2024, LivaNova, C-713/22, EU:C:2024:642, præmis 52 og den deri nævnte retspraksis).
- 38 Eftersom det følger af såvel ordlyden som opbygningen af artikel 267 TEUF, at den præjudicielle procedure forudsætter, at der reelt verserer en retssag for den nationale domstol, og at denne domstol skal træffe en afgørelse, hvis udfald kan påvirkes af den præjudicielle afgørelse, skal Domstolen fastslå, at det er ufornuddent at træffe afgørelse, hvis hovedsagen er blevet uden genstand (dom af 24.11.2022, Banco Cetelem, C-302/21, EU:C:2022:919, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis).
- 39 I det foreliggende tilfælde har den forelæggende ret ved skrivelse af 8. december 2025 meddelt Domstolen, at Raiffeisen Bank den 29. august 2025 havde hævet sit søgsmål i den procedure, der ligger til grund for sag C-262/25, og samtidig fremlagt en kopi af sin kendelse af 13. november 2025, hvorved den på grundlag af den civile retsplejelovs artikel 203, stk. 4, afviste, at sagen blev hævet.
- 40 Den forelæggende ret har i forelæggelseskendelsen udtalt, at det reelle formål med at hæve sagen var at opnå, at den for Domstolen verserende anmodning om præjudiciel afgørelse blev trukket tilbage, og at Raiffeisen Banks adfærd derfor var i strid med princippet om social samhørighed og udgjorde en omgåelse af loven.

- 41 Efter Domstolens anmodning om oplysninger fremsendte den forelæggende ret ved skrivelse indleveret til Domstolens Justitskontor den 2. januar 2026 ordlyden af den civile retsplejelovs artikel 203, stk. 4, og præciserede, at dens kendelse af 13. november 2025 ikke kan appelleres og derfor har retskraft.
- 42 Det fremgår således af de sagsakter, som Domstolen råder over, at tvisten i hovedsagen ikke har mistet sin genstand.
- 43 Under disse omstændigheder skal der træffes afgørelse om den anmodning om præjudiciel afgørelse, som ligger til grund for denne sag.

Formaliteten

- 44 I første række har Bank BPH gjort gældende, at besvarelsen af det forelagte spørgsmål ikke er nødvendig for afgørelsen af tvisten i den hovedsag, der ligger til grund for sag C-261/25, således at dette spørgsmål er af hypotetisk karakter. Ifølge Bank BPH forudsætter afgørelsen af denne tvist nemlig, at den forelæggende ret overholder den nationale retspraksis, der anvender den såkaldte teori om »to krav«, hvorefter forbrugeren, i tilfælde af at en aftale om lån mod pant i fast ejendom er ugyldig, i det væsentlige kan kræve tilbagebetaling af samtlige de leverede ydelser, og den erhvervsdrivende kan kræve tilbagebetaling af hele den lånte kapital. I dom af 19. juni 2025, Lubreczlik (C-396/24, EU:C:2025:460), rejste Domstolen imidlertid tvivl om denne nationale retspraksis under henvisning til, at de af forbrugeren foretagne betalinger skal modregnes i den lånte kapital fra den erhvervsdrivende.
- 45 Bank BPH har præciseret, at de af AS og NS foretagne betalinger svarer til et beløb, der overstiger den lånte kapital, således at banken, hvis den i den foregående præmis nævnte nationale retspraksis ikke kunne anvendes, ikke ville have noget krav, som den kunne gøre gældende over for kravet på et større beløb end det krav, som AS og NS har mod banken.
- 46 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at det inden for rammerne af det samarbejde, der i henhold til artikel 267 TEUF er indført mellem Domstolen og de nationale retter, udelukkende tilkommer den nationale ret, for hvilken tvisten er indbragt, og som har ansvaret for den retsafgørelse, der skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, både om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, og relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen. Når de stillede spørgsmål vedrører fortolkningen af EU-retten, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse (jf. dom af 29.11.1978, Redmond, 83/78, EU:C:1978:214, præmis 25, og af 11.12.2025, Kuszycka, C-767/24, EU:C:2025:962, præmis 33).
- 47 Heraf følger, at der foreligger en formodning for, at spørgsmål om EU-retten er relevante. Domstolen kan kun afvise at træffe afgørelse om et præjudicielt spørgsmål fremsat af en national ret, hvis det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af EU-retten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, såfremt problemet er af hypotetisk karakter, eller såfremt Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan give en hensigtsmæssig besvarelse af de forelagte spørgsmål (jf. dom af 7.9.1999, Beck og Bergdorf, C-355/97, EU:C:1999:391, præmis 22, og af 11.12.2025, Kuszycka, C-767/24, EU:C:2025:962, præmis 34).

- 48 I den foreliggende sag er det for det første ubestridt, at det forelagte spørgsmål vedrører fortolkningen af EU-retlige bestemmelser og principper, således at der foreligger en formodning for, at det er relevant.
- 49 For det andet fastslog Domstolen i dom af 19. juni 2025, Lubreczlik (C-396/24, EU:C:2025:460, præmis 44), at artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for en national retspraksis, hvorefter følger, at når et vilkår i en låneaftale kvalificeret som urimeligt medfører denne aftales ugyldighed, er den erhvervsdrivende berettiget til at kræve tilbagebetaling af hele det opnåede nominelle lånebeløb, uanset størrelsen af de afdrag, som forbrugeren har betalt i henhold til denne aftale, og uanset restgælden.
- 50 Som det følger af nærværende doms præmis 11, tog den forelæggende ret ved dom af 30. oktober 2023, der således blev afsagt før dom af 19. juni 2025, Lubreczlik (C-396/24, EU:C:2025:460), imidlertid de påstande til følge, som AS og NS havde nedlagt ved et søgsmål, som er særskilt i forhold til det søgsmål, som Bank BPH har anlagt, og som ligger til grund for anmodningen om præjudiciel afgørelse i sag C-261/25. Disse forbrugere fik således ret til tilbagebetaling af samtlige de leverede ydelser i henhold til den låneaftale, der er erklæret ugyldig, uden at være forpligtet til at tilbagebetale den lånte kapital.
- 51 Det fremgår således ikke klart, at det forelagte spørgsmål i denne sag er hypotetisk med den begrundelse, at Bank BPH's krav, der svarer til denne kapital, er bortfaldet som følge af den i den foregående præmis nævnte dom fra den forelæggende ret.
- 52 I anden række har Raiffeisen Bank i sag C-262/25 gjort gældende, at det forelagte spørgsmål ikke kan antages til realitetsbehandling med henvisning til, at vurderingen af virkningerne af, at en aftale, der indeholder urimelige vilkår, erklæres ugyldig, herunder begyndelsestidspunkt for forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes søgsmål med påstand om tilbagebetaling, henhører under national ret og ikke under direktiv 93/13.
- 53 I denne henseende er der, således som det er anført i nærværende doms præmis 48, dels en formodning for, at det forelagte spørgsmål vedrørende fortolkningen af EU-retten er relevant.
- 54 Dels gælder, at når det som i det foreliggende tilfælde ikke klart fremgår, at fortolkningen af en EU-retsakt ikke har nogen forbindelse med de faktiske forhold eller genstanden for hovedsagen, falder en indsigelse vedrørende denne retsakts uanvendelighed på hovedsagen ind under realiteten med hensyn til spørgsmålene (dom af 21.12.2023, BMW Bank m.fl., C-38/21, C-47/21 og C-232/21, EU:C:2023:1014, præmis 114, og af 11.12.2025, Kuszycka, C-767/24, EU:C:2025:962, præmis 39).
- 55 Det forelagte spørgsmål skal derfor antages til realitetsbehandling både i sag C-261/25 og i sag C-262/15.

Realiteten

- 56 Den forelæggende ret har i disse spørgsmål bl.a. henvist til både chartrets artikel 47 og retten til domstolsprøvelse.

- 57 Domstolen har allerede haft lejlighed til at præcisere, at princippet om effektiv domstolsbeskyttelse i denne artikel 47 består af flere elementer, herunder bl.a. adgang til domstolsprøvelse (jf. i denne retning dom af 30.6.2016, Toma og Biroul Executorului Judecătoresc Horațiu-Vasile Cruduleci, C-205/15, EU:C:2016:499, præmis 42 og den deri nævnte retspraksis).
- 58 Det skal følgelig fastslås, at den forelæggende ret med sine identiske spørgsmål nærmere bestemt ønsker oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med retten til en effektiv domstolsbeskyttelse, der er sikret ved chartrets artikel 47, samt effektivitetsprincippet, ækvivalensprincippet, proportionalitetsprincippet og retssikkerhedsprincippet, skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en retslig fortolkning af national ret, hvorefter forældelsesfristen for en erhvervsdrivendes krav mod en forbruger om tilbagebetaling af ydelser, som uberettiget er blevet leveret til opfyldelse af en aftale, der er erklæret ugyldig som følge af urimelige kontraktvilkår heri, begynder at løbe fra den dato, hvor forbrugeren for første gang har anfægtet den bindende karakter af disse vilkår og den aftale, hvori de er indeholdt, over for den erhvervsdrivende.
- 59 Det fremgår af fast retspraksis, at i henhold til artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal et kontraktvilkår, der er erklæret urimeligt, principielt anses for aldrig at have eksisteret, hvorfor det ikke kan have nogen virkning over for forbrugeren. En retslig konstatering af, at et sådant vilkår er urimeligt, skal følgelig principielt have den virkning, at den retlige situation og de faktiske forhold, som forbrugeren ville have befundet sig i uden dette vilkår, genoprettes bl.a. ved at give ret til tilbagebetaling af beløb, som den erhvervsdrivende har modtaget uberettiget på grundlag af det urimelige vilkår til skade for forbrugeren. Det forholder sig på samme måde, når den urimelige karakter af et eller flere vilkår i en aftale, der er indgået mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, ikke alene medfører, at disse vilkår er ugyldige, men også at denne aftale er ugyldig i sin helhed (dom af 16.4.2026, Jangielak, C-752/24, EU:C:2026:307, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis).
- 60 Dette formål om genoprettelse af den retlige og faktiske situation, som forbrugeren ville have befundet sig i, såfremt et eller flere urimelige vilkår ikke havde eksisteret, forfølges under overholdelse af proportionalitetsprincippet, som udgør et almindeligt princip i EU-retten, og som kræver, at national lovgivning, der gennemfører denne ret, ikke går videre, end hvad der er nødvendigt for at nå det forfulgte formål (dom af 16.4.2026, Jangielak, C-752/24, EU:C:2026:307, præmis 33 og den deri nævnte retspraksis).
- 61 Proportionalitetsprincippet tilsidesættes, hvis fuldstændig genoprettelse er udelukket i forhold til den erhvervsdrivende. Forpligtelsen til genoprettelse, efter at låneaftalen med de urimelige kontraktvilkår er blevet erklæret ugyldig, skal således være gensidig, idet banken imidlertid ikke har ret til at kræve et beløb fra forbrugeren, der går ud over tilbagebetalingen af den kapital, der er overført i forbindelse med opfyldelsen af denne aftale, samt betaling af morarenter til den lovbestemte sats regnet fra tidspunktet for betalingsanmodningen (dom af 16.4.2026, Jangielak, C-752/24, EU:C:2026:307, præmis 34 og den deri nævnte retspraksis).
- 62 Den genoprettende virkning, som er knyttet til, at en låneaftale, der indeholder urimelige kontraktvilkår, erklæres ugyldig, og som ligeledes begrunder bankens krav om tilbagebetaling, gør det muligt at sikre, at beskyttelsen af de rettigheder, som Unionens retsorden tilsikrer, ikke indebærer en ugrundet berigelse for forbrugeren (dom af 16.4.2026, Jangielak, C-752/24, EU:C:2026:307, præmis 35 og den deri nævnte retspraksis).

- 63 Det skal tilføjes, at et sådant krav om tilbagebetaling fra den erhvervsdrivende gør det muligt at sikre overholdelsen af princippet om processuel ligestilling. Det følger nemlig af fast retspraksis, at dette princip, der følger af selve begrebet en retfærdig rettergang, som bl.a. er sikret ved chartrets artikel 47, og har til formål at sikre ligevægt mellem sagens parter, indebærer en forpligtelse til at give hver part rimelig mulighed for at fremlægge sin sag under betingelser, der ikke stiller den pågældende i en situation, der er til vedkommendes klare ugunst i forhold til modparten (dom af 28.7.2016, *Ordre des barreaux francophones et germanophone m.fl.*, C-543/14, EU:C:2016:605, præmis 40, og af 12.7.2022, *Nord Stream 2 mod Parlamentet og Rådet*, C-348/20 P, EU:C:2022:548, præmis 128).
- 64 Eftersom forbrugeren på grund af den omstændighed, at den aftale, som vedkommende har indgået med den erhvervsdrivende, erklæres ugyldig som følge af urimelige kontraktvilkår heri, kan kræve tilbagebetaling af de ydelser, som vedkommende har leveret i henhold til denne aftale, skal denne erhvervsdrivende til gengæld have ret til at kræve tilbagebetaling af den lånte kapital, hvortil den erhvervsdrivende imidlertid ikke har ret til at modtage et vederlag (jf. i denne retning dom af 15.6.2023, *Bank M. (Konsekvenser af en annullation af aftalen)*, C-520/21, EU:C:2023:478, præmis 78).
- 65 Den erhvervsdrivendes fremsættelse af et sådant krav, herunder inden for rammerne af en anden sag end den, som forbrugeren har anlagt, er følgelig principielt ikke alene ikke til skade for sidstnævnte forbrugers udøvelse af sin ret til tilbagebetaling af beløb, som denne erhvervsdrivende uberettiget har modtaget i medfør af urimelige kontraktvilkår, men bidrager ligeledes til genoprettelsen af den retlige og faktiske situation, som denne forbruger ville have befundet sig i, hvis disse kontraktvilkår ikke fandtes (jf. i denne retning dom af 16.4.2026, *Jangielak*, C-752/24, EU:C:2026:307, præmis 36 og 37).
- 66 Med hensyn til den forældelsesfrist, der finder anvendelse på den erhvervsdrivendes krav om tilbagebetaling, skal det bemærkes, at i mangel af specifik EU-retlig regulering på området henhører de nærmere bestemmelser for gennemførelsen af den forbrugerbeskyttelse, der er fastsat i direktiv 93/13, sammenholdt med proportionalitetsprincippet, princippet om forbud mod ugrundet berigelse og princippet om processuel ligestilling, under medlemsstaternes interne retsorden i henhold til princippet om disse medlemsstaters procesautonomi. Disse nærmere bestemmelser må imidlertid hverken være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende situationer i national ret (ækvivalensprincippet), eller være udformet således, at de i praksis gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve rettigheder, der er tillagt i henhold til Unionens retsorden (effektivitetsprincippet) (jf. i denne retning dom af 16.4.2026, *Jangielak*, C-752/24, EU:C:2026:307, præmis 40 og den deri nævnte retspraksis).
- 67 Hvad dels angår ækvivalensprincippet er det tilstrækkeligt at bemærke, at intet i de sagsakter, som Domstolen råder over, kan give anledning til tvivl om, hvorvidt de nationale regler, der regulerer de i hovedsagerne omhandlede forældelsesfrister, er forenelige med dette princip.
- 68 Hvad dels angår effektivitetsprincippet fremgår det for det første af anmodningerne om præjudiciel afgørelse, at det i polsk retspraksis vedrørende krav om tilbagebetaling af ydelser, der uberettiget er leveret til opfyldelse af ugyldige aftaler, ganske vist er lagt til grund, at forældelsesfristen for søgsmål med påstand om tilbagebetaling af uberettiget udbetalte beløb i de fleste tilfælde begynder at løbe fra den dag, hvor ydelsen er blevet udført. I tilfælde af anvendelse af denne polske retspraksis begynder forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes krav, der svarer til

den kapital, der er udlånt til forbrugeren, til opfyldelse af en aftale, der er erklæret ugyldig, som følge af at der foreligger urimelige kontraktvilkår, således at løbe fra den dag, hvor denne kapital blev stillet til rådighed for denne forbruger.

- 69 Det skal i denne forbindelse imidlertid bemærkes, at det følger af Domstolens faste praksis, at den ved direktiv 93/13 indførte ordning for beskyttelse af forbrugerne ikke finder anvendelse, såfremt forbrugeren modsætter sig dette. Forbrugeren kan, efter at vedkommende er blevet belært af den nationale ret, således vælge ikke at gøre gældende, at et vilkår er urimeligt og ikke-bindende, og således give et frit og informeret samtykke til det pågældende vilkår og herved undgå, at aftalen erklæres ugyldig (dom af 16.3.2023, M.B. m.fl. (Virkningerne af, at en aftale erklæres ugyldig), C-6/22, EU:C:2023:216, præmis 38, og af 11.12.2025, Kuszycza, C-767/24, EU:C:2025:962, præmis 53).
- 70 Så længe forbrugeren ikke har givet udtryk for en vilje om, at denne aftale erklæres ugyldig, er det følgelig udelukket, at den erhvervsdrivende har et krav på tilbagebetaling, således at den forældelsesfrist, der finder anvendelse på denne erhvervsdrivende, ikke kan begynde at løbe, før der er givet udtryk for en sådan vilje.
- 71 For det andet skal det af denne grund udelukkes, at datoen for opførelsen af vilkår svarende til dem, som er indeholdt i en aftale, der er indgået mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende, i registret over ulovlige vilkår kan lægges til grund som begyndelsestidspunkt for forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes krav om tilbagebetaling. En sådan opførelse giver nemlig ikke anledning til, at aftalen erklæres ugyldig, idet en erklæring af aftalens ugyldighed bør hidrøre fra den nationale ret, der skal tage hensyn til forbrugers vilje i denne henseende.
- 72 For det tredje fremgår det til gengæld ikke, at udøvelsen af den erhvervsdrivendes ret til at kræve tilbagebetaling af det lånte beløb, i givet fald forhøjet med morarenter som omhandlet i den retspraksis, der er nævnt i nærværende doms præmis 61-64, er praktisk umulig eller uforholdsmæssigt vanskelig, hvis den forældelsesfrist, der finder anvendelse på denne ret, begynder at løbe fra den dato, hvor forbrugeren for første gang har anfægtet den bindende karakter af den aftale, som disse parter har indgået, over for nævnte erhvervsdrivende.
- 73 En sådan løsning fjerner i øvrigt den risiko, som den forelæggende ret har nævnt med henvisning til dom af 14. december 2023, Getin Noble Bank (Forældelsesfrist for krav om tilbagebetaling) (C-28/22, EU:C:2023:992, præmis 70 og 72), for, at den erhvervsdrivende kan forblive inaktiv, indtil forældelsesfristen for forbrugers krav udløber uden risiko for, at den erhvervsdrivendes eget krav forældes.
- 74 Det skal endvidere bemærkes, at den af den forelæggende ret foretrukne fortolkning understøttes af retssikkerhedsprincippet, som denne ret ligeledes har henvist til, og som ifølge fast retspraksis skal sikre, at situationer og retsforhold er forudsigelige (dom af 16.10.2019, Agrárminiszter, C-490/18, EU:C:2019:863, præmis 35 og den deri nævnte retspraksis).
- 75 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at den omstændighed, at den dato, hvor forbrugeren for første gang har anfægtet den bindende karakter af den aftale, som disse parter har indgået, anvendes som begyndelsestidspunkt for forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes krav, sikrer den forudsigelighed, der kræves i henhold til dette princip, eftersom den erhvervsdrivende fra denne dato er informeret om forbrugers vilje til at påberåbe sig aftalens angivelige ugyldighed og derfor med rimelighed kan forudse de mulige konsekvenser heraf.

- 76 Det skal i øvrigt bemærkes, at i det af Raiffeisen Bank nævnte tilfælde, hvor forbrugeren på trods af en anfægtelse, der er rettet til den erhvervsdrivende, efterfølgende beslutter at give sit samtykke til de urimelige vilkår, der er indeholdt i den omhandlede aftale, og således undgår, at aftalen erklæres ugyldig, har ingen af aftalens parter noget tilbagebetalingskrav, og den erhvervsdrivende bevarer de fordele, som vedkommende har opnået ved, at denne aftale indeholder urimelige vilkår. Spørgsmålet om en eventuel forældelse af denne erhvervsdrivendes krav opstår derfor ikke, og retssikkerhedsprincippet er således ikke til hinder for, at forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes krav begynder at løbe fra datoen for denne anfægtelse.
- 77 Henset til ovenstående betragtninger skal det forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med retten til en effektiv domstolsbeskyttelse, der er sikret ved chartrets artikel 47, samt effektivitetsprincippet, ækvivalensprincippet, proportionalitetsprincippet og retssikkerhedsprincippet, skal fortolkes således, at disse bestemmelser ikke er til hinder for en retslig fortolkning af national ret, hvorefter forældelsesfristen for en erhvervsdrivendes krav mod en forbruger om tilbagebetaling af ydelser, der uberettiget er blevet leveret til opfyldelse af en aftale, der er erklæret ugyldig som følge af urimelige kontraktvilkår heri, begynder at løbe fra den dato, hvor forbrugeren for første gang har anfægtet den bindende karakter af disse vilkår og den aftale, hvori de er indeholdt, over for den erhvervsdrivende.

Sagsomkostninger

- 78 Da sagens behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Niende Afdeling) for ret:

Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler, sammenholdt med retten til en effektiv domstolsbeskyttelse, der er sikret ved artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, samt effektivitetsprincippet, ækvivalensprincippet, proportionalitetsprincippet og retssikkerhedsprincippet,

skal fortolkes således, at

disse bestemmelser ikke er til hinder for en retslig fortolkning af national ret, hvorefter forældelsesfristen for en erhvervsdrivendes krav mod en forbruger om tilbagebetaling af ydelser, der uberettiget er blevet leveret til opfyldelse af en aftale, der er erklæret ugyldig som følge af urimelige kontraktvilkår heri, begynder at løbe fra den dato, hvor forbrugeren for første gang har anfægtet den bindende karakter af disse vilkår og den aftale, hvori de er indeholdt, over for den erhvervsdrivende.

Underskrifter